

РОМНИ

Археологічними розкопками доведено, що на місці сучасних Ромен люди жили ще за часів неоліту, тобто зо п'ять тисяч років тому.

Коли 988 року київський князь Володимир наголошував: «Се недобре есть мало городов коли Києва: І нача ставить города по Десне и по Устри, по Трубешеві і по Суле..., і от сих населе і градъ, бе бо рать от Печенеги і бо вошась сними і одолія ім», – то Ромен, найімовірніше, вже існував. Після цього рішення князя Володимира він просто набув нового, вищого статусу – ключового міста-фортеці Посульської оборонної лінії. Річка Сула тоді була важливою транспортною артерією, судноплавною. Вздовж неї пролягав сухопутний шлях.

Двадцять чотири рази згадується Сула як місце жорстоких битв у давніх літописах. Інколи фортечні стіни не витримували навали чужинців. Як зазначається в Іпатіївському літописі, року 1185 хан Кончак «зніс Сулу». Про це свідчить і «Слово о полку Ігоревім».

Місто Ромен не раз знищували вороги, але воно вставало з попелу, відроджувалося знову. В XIV ст. воно відоме як значний торговий центр. На карті видання 1565 р. у Венеції місто Ромен на Сулі було позначено Romion, майже так, як італійці називають свою столицю – Roma. За сотню років до імператора Траяна I Римом правив полководець Сулла, який уславився своїми походами на Північ. Тож не виключено, як зазначають окремі історики, що якое когорта римського війська дісталась безіменною річкою до місця нинішнього розташування Ромен, та й осів тут, назвавши своє поселення Римом на згадку про далеку метрополію, а річку – Сулою на честь свого полководця. Так міг виникнути ще зо дві тисячі років тому Рим на Сулі – нинішній Ромен. Тоді стає зрозумілим і рядок зі «Слова о полку Ігоревім»: «Се у Римі кричать під шаблями половецькими», а також «Римське урочище» під Ромнами, «Руменське» на польських картах XVII ст.

Роменчани були активними учасниками повстань проти польських феодалів під проводом Тараса Трясила, Павла Павлюка, Якова Острянина, Карпа Скидана. У визвольній війні українського народу під проводом Богдана Хмельницького взяли участь усі здатні носити зброю роменці. Згодом Ромен стає сотенним містечком Лубенського полку. За «Літописом

Самовидця», Карл XII з І. Мазепою зимував у Ромнах «до свят Різдва» 1709 р.

Полум'я гайдамаччини дісталось й Роменщини. Тут, зокрема, діяв повстанський загін заporожця Семена Гаркуші, учасника Коліївщини. В лютому 1784 р. його схопили в Ромнах і після жорстоких катувань заслали на довічну каторгу. Та й понині можна побачити названі його іменем дуб, урочище.

На рубежі XVII–XVIII ст. місто стало великим торговим осередком. З усіх кінців Російської імперії і навіть з-за кордону їхали купці на його чотири ярмарки. Між іншим, і горілка в Україні вперше з'явилась в Ромнах ще 1398 р., завезена генуезькими купцями.

У 1745 р. збудовано величну кам'яну споруду – собор Святого Духа, який і донині прикрашає місто. 1764 р. на кошти останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського споруджено Покровську церкву – одну з найкращих пам'яток дерев'яного зодчества XVIII ст. в Україні. В місцевому краєзнавчому музеї зберігається коштовне Євангеліє козацького отамана з дарчим надписом церкві.

Культурна історія міста пов'язана з іменем композитора М.І. Глінки, талановитим актором М.С. Щепкіним, видатним українським художником Г.А. Стеценком.

1781 р. в Ромнах існував французький пансіон для дітей.

1845 р. місто відвідав Тарас Шевченко, залишивши в «Щоденнику» згадку про перебування на Іллінському ярмарку.

Завдяки жительці Ромен Г. Деревській збагатилися наші уявлення про високий подвиг материнства. В роки фашистського лихоліття вона підбрала й поставила на ноги 48 дітей-сиріт, порівну розділивши між ними своє велике серце.

Ромни завжди славились своїми мистецькими традиціями. Скульптор Іван Кавалерідзе, родом з Роменщини, створив монумент Тарасу Шевченку, – один з найперших в Україні пам'ятників Кобзарю. Він стоїть на тому місці, де під час Іллінського ярмарку великий поет жив у наметі.

Постійним учасником Роменської державної хорової капели імені Леонтовича був видатний артист С.А. Шкурат. За своє життя він зіграв понад сорок ролей, зокрема в таких відомих фільмах, як «Земля», «Іван», «Тарас Шевченко», «Майська ніч», «Сорочинський ярмарок» та ін.

На сцені Роменського народного будинку культури виступали корифеї українського театру П.К. Саксаганський, Г.Т. Затиркевич-Карпинська, Я.І. Воликівська.

Ромен колись влучно називали «столицею кобзарів». Майже все своє життя тут прожив один із найвідоміших кобзарів Євген Адамцевич. І.Я. Петренко, Ф.П. Терещенко, Г.М. Синиця – ось далеко не повний перелік роменських талановитих кобзарів. У роменських народних співаків навчався всесвітньо відомий Остап Вересай.

Пишаються роменці своїми відомими земляками – діячами науки, літератури, мистецтва. Це академіки О.О. Борисяк, А.Ф. Йоффе, В.Ю. Чаговець, видатний мовознавець О.О. Потебня, заслужений діяч науки І.Г. Савченко, письменники Б. Антоненко-Давидович, Г. Нудьга та ін.

Як і тисячі літ тому, несе свої хвилі тихоплинна Сула. Несе у вічність... Як і славу Ромен, його жителів...

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко і Сумщина / Укл. С.І. Побожій. – Суми, 1989.
2. Мусієнко В.К. Медицина Роменщини / В.К. Мусієнко, О.В. Задвернюк. – Ромни, 1994.
3. Кулиняк Д. Тисячолітній Ромен / Д. Кулиняк // Український церковно-історичний журнал. – 2002. – № 2. – С. 4–10.
4. Кубинський М. Місто Ромни у спогадах сучасників XVIII – початку XX ст. / М. Кубинський // Пам'ять століть. – 2001. – № 3. – С. 22–27.
5. 1100-літній Ромен: сторінки історії. Збірник наукових праць. – К. – Ромни, 2002.
6. Роменщина – батьківщина Петра Калнишевського. – Суми, 2003.
7. Краю наш Роменський. Красознавчий нарис. – Суми, 2002.
8. Сумщина від давнини до сьогодні / Упорядн. Л.А. Покидченко. – Суми, 2000.